

Hur bibliotek 2.0 är bibliotek idag?

I mitten av 2000-talet användes 2.0-begreppet flitigt för att förklara en tid i förändring. Så även i biblioteksvärlden. Andrea Hofmann ser tillbaka och funderar över hur 2.0 biblioteken är idag? Vad gjorde vi med den nätutveckling som exploderade, och var befinner vi oss idag med nätjättar som Facebook och Twitter.

Text: Andrea Hofmann

Illustrationer: Marie Kårsjö

I januari 2006 publicerade Michael Casey och Laura C. Savastinuk sin artikel "Library 2.0: Service for the Next-Generation Library".¹ En artikel som då skapade debatt om bibliotek i förändring. Library 2.0 (bibliotek 2.0 i svensk översättning) var inspirerad av begreppet webb 2.0 som myntades 2004 av Tim O'Reilly för att tydliggöra ett skifte gällande hur webben och webbtjänster höll på att förändras i och med att teknologin och designen skapade nya möjligheter. Webb 2.0 innebar att webben skulle byggas på användarnas interaktivitet och samarbete. För att en webbplats eller tjänst skulle räknas till webb 2.0 krävdes att den uppfyllde vissa villkor, bland annat att användaren själv skulle kunna vara med och bidra till sajts innehåll, och att användaren skulle ha kontroll över sin information. Designen skulle dessutom vara interaktiv och användbar.²

Begreppet bibliotek 2.0 användes för att markera den förändring som enligt ovan nämnda artikelskribenter höll på att ske. De menade att det var en fråga om överlevnad för bibliotek. Kärnan handlade om användaren. Men också om en ny kompetens kring webbt Teknologi hos bibliotekspersonal. Med ny och enklare webbt Teknologi skulle biblioteken bli mer användarstyrda och arbeta mer med interaktivitet. De talade också om den fysiska miljön i sin artikel men jag tänker här diskutera den digitala.

Hösten 2007 gick jag en kurs i bibliotek 2.0. Det var det sista jag gjorde innan jag tog ut min examen. Kanske var det också den mest användbara kursen som jag tog med mig ut i arbetslivet av alla jag läst inom biblioteksämnet. Jag fick en känsla av vart biblioteken var på väg. Och det har också fått mig att fundera på var biblioteket befinner sig idag, sju år

senare. Vad tog vi med oss från den debatten, luften som kom av det och de nya möjligheterna som webben la fram till oss, då?

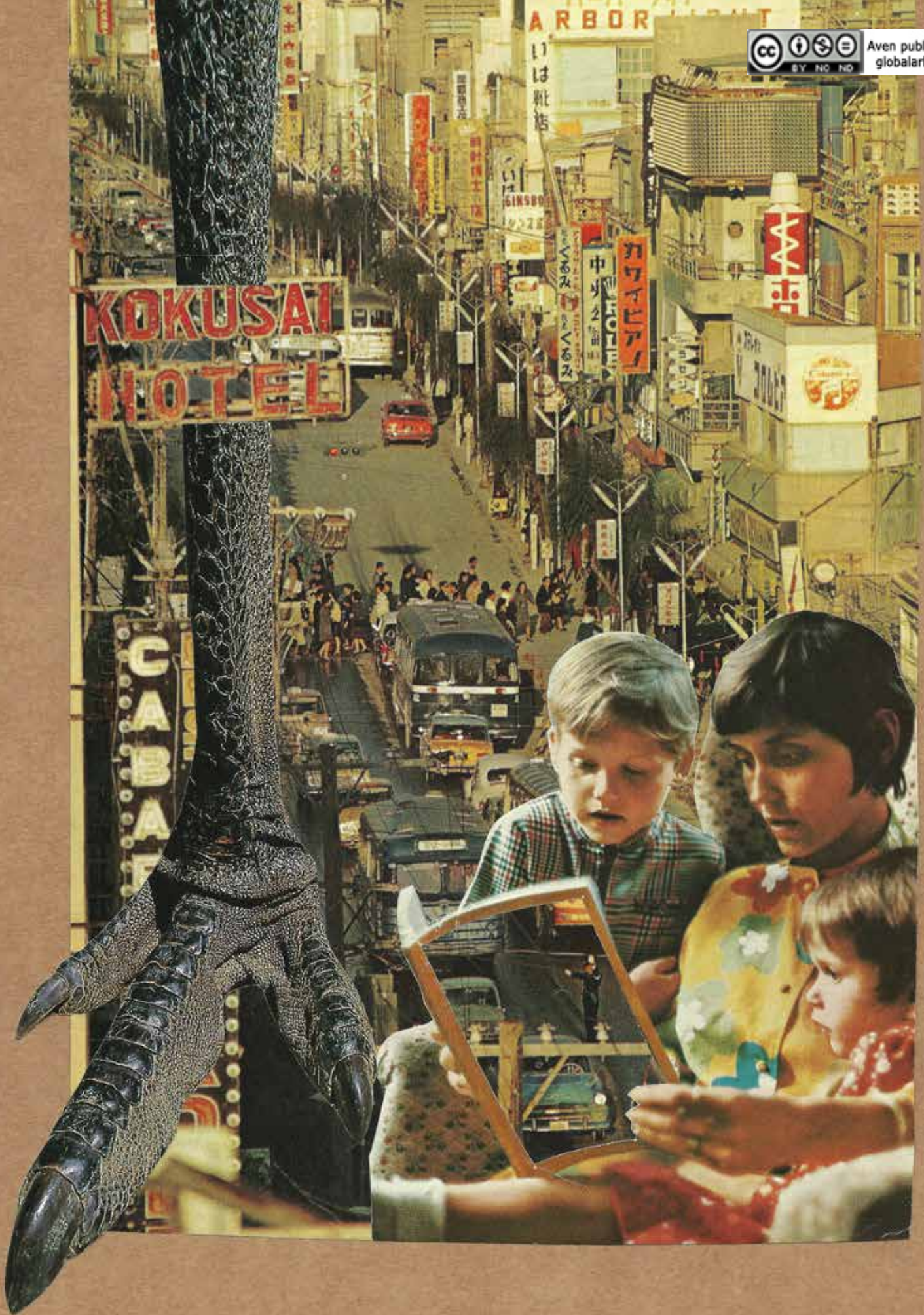
För att exemplifiera bibliotek 2.0 visade vår lärare en bild på en park sett från ett fågelperspektiv. En stor gräsmatta med bänkar, träd och asfalterade cykelvägar. Allt skapat av utbildade tjänstemän inom sina specialområden. Men. Om du var uppmärksam kunde du se vägar skapade av människor, rakt över gräsmattan eller som sneddar genom en kurva. Dessa var inte med i planritningar. Utan människorna som använde parken tyckte att här var det bäst att gå. Det var inte så här det var tänkt. Men det var dessa vägar som användes.

Hösten 2007 pratade vi om sociala och interaktiva webbtjänster. En del av dem finns fortfarande idag men jag skulle hävda att vi inte diskuterar dem lika mycket. En av dem är taggning. Taggning är när användaren själv klassificerar och kategoriserar innehåll och resurser genom att ge dessa ämnesord som de tycker beskriver innehållet eller metadata. Man talar om "folksonomi" istället för "taxonomi". 2007 exemplifierades detta av LibraryThing och så kallade taggmoln. Att göra en mashup mellan bibliotekets webbkatalog och LibraryThing skulle göra det lättare för användare att tagga innehållet och även hitta material i webbkatalogen eftersom vi använde oss av deras terminologi istället för fackspråk. Just nu forskar Kristin Johannesson om social taggning på ABM-institutionen vid Uppsala universitet. Men i praktiken ser vi ganska lite av detta i bibliotekens webbkataloger idag.

Vi pratade då också om biblioteks-wikis där bibliotekspersonal kunde kommunicera med användarna och skapa gemensamt innehåll. Vi pratade om sociala nätverk (2007 fanns webbtjänsten Ning där du kunde starta upp ditt eget "facebook") där biblioteket också skulle fungera som en

1. Casey, M. E. & Savastinuk, L. C. (2006). Library 2.0: Service for the Next-Generation Library. *Library Journal*. 9 January.

2. Wikipedia: http://sv.wikipedia.org/wiki/Web_2.0, 2014-11-14.

social digital mötesplats. Att gå utanför den fysiska lokalen och använda enkla webbverktyg för att interagera med sina användare. Bloggar, RSS-flöden. Och så vidare. Gemensamt med dessa exempel var att biblioteket agerade och stod bakom, var avsändaren och inbjudaren. Kommunikatören, frågaren och lyssnaren. Användaren skulle delta och bidra med innehåll. Det var visionen och möjligheten då.

2007 hände en annan sak. Facebook slog igenom i Sverige. Vi pratade inte så mycket om Facebook på kursen jag gick. Det var en av alla nya sociala webbplatser som kom under den här tiden. Inte visste vi att det var Facebook mycket skulle kretsa kring på webben i framtiden.

2014 använder 68 procent av alla svenskar Facebook (Internetstatistik 2014). Tätt följt av tjänster vi inte visste fanns 2007 (Twitter och Instagram).

I mitt arbetsliv har jag arbetat med sociala medier och bibliotek. Jag har startat upp Facebook-sidor till bibliotek med motiveringen: "Vi måste nå nya användare!" och Twitter-konton: "Vi måste prata med användarna!" och Instagram-konton: "Vi måste synas!". Och inte minst, allt är gratis och behöver inte upphandlas. Jag vill inte säga att det är fel och att vi inte ska göra det, men jag vill ställa detta mot den egentliga idén om bibliotek 2.0 och fråga om vi förvaltade de möjligheter vi hade. Att arbeta med användargenererat innehåll och inflytande.

Facebook säger sig vara ett socialt nätverk som bygger på användarnas innehåll. Användarna delar länkar, skriver och lägger upp bilder. Men allt måste ske inom ramen av Facebooks regler (bilder som inte passar tas bort t.ex.). Användarna äger inte sin information, utan Facebook tar sig rätten att använda den för att sälja annonser. För att styra "rätt" innehåll mot "rätt" publik. Som ett osynligt filter. Att skapa en sida till sitt bibliotek är enkelt och gratis. Men för att användarna ska hitta till din sida och återkomma måste du vara tillräckligt intressant så att de vill klicka på gilla-knappen. Du måste ha en tonalitet som passar in, du måste ständigt generera innehåll som användarna kan tänkas tycka är intressant. Med rätt innehåll kan innehållet delas och spridas vilket genererar i fler gilla. Du kan göra annonser av dina inlägg som efter dina önskemål gör att sidan får större spridning. Ännu fler gilla.

Twitter fungerar ungefär likadant, det är antal retweets och följare som mäter hur pass intressant du är. Du anpassar ditt innehåll och ditt sätt att producera innehåll utifrån Twitters "regler".

När jag arbetar med sociala medier idag känner jag mig allt mer som en kommunikatör eller informatör än bibliotekarie. Jag ska förklara varför.

Biblioteket har anpassat sig efter Facebooks regler och så måste det kanske vara för att vara på Facebook. Du måste klä dig i facebook-identiteten. Anpassa dig till gilla-idén. Hur passar bibliotekets "identitet" och "funktion" in i detta? Är det bibliotek 2.0 som vi pratade om då? Vad är bibliotek 2.0 idag? Enligt Casey och Savastinuk kan vi kalla vår verksamhet bibliotek 2.0 om vi på ett framgångsrikt sätt når användare

och frekvent utvärderar vår verksamhet med underlag från dem.³

Idag följer vi användaren dit den är på väg, till de digitala tjänsterna som den använder. Vi puffar om uppmärksamhet, vi berättar om våra bokcirklar, renoveringsprojekt, om vilka nya böcker vi har köpt in, om att vi har ändrade öppettider i jul och nyår. Vi syns så gott vi kan. Jag kan se bibliotekarier som står med plakat på den där gräsmattan i parken där folk har hittat sina egna vägar: Bokcirkel! Föreläsning! Öppettider! Boktips! Se oss! Här är vi!

Användaren går förbi våra plakat och utrop. Tumme upp?

Vad jag menar är att biblioteken idag använder sociala medier mer som utrop och anslagstavlor än för att agera interaktivt. På vilket kan vi utvärdera ett gilla-klick som användarinflytande? Jag vill hävda att det är ett bekymmer när biblioteket lägger sig platt för de ramar som de stora nättjänsterna har ritat upp.

Det är svårt att konkurrera med de stora nätgemenskaperna på webben idag, att skapa egna sociala nätverk är en stor utmaning och inte min uppmaning. Men biblioteken har alltid ett hem i den digitala sfären. Vi har vår metadata, vi har webbkataloger och webbsidor. Ingen annan än vi själva äger det. Det är där vi kan satsa mer på deltagande och användarinflytande. I mycket större grad än vad jag anser att biblioteken gör idag.

Det jag önskar att vi inte glömmer bort är att vi ska vara ett alternativ till de kommersiella jättarna på webben. På samma sätt som vår fysiska mötesplats fungerar i sin bästa form. Att vi inte trollar bort vad vi är medan vi skapar ett nytt inlägg om vårt nästa renoveringsprojekt på närmsta kanal. Och väntar på fler gilla-klick.

P.S. Det finns goda exempel på interaktiv biblioteksverksamhet på webben som jag inte tar upp i texten. För att nämna några så finns Bokcirklar.se och Bibblansvarar.se som båda är nationella tjänster. Utan interaktivitet från användarna skulle dessa sluta fungera.

3. Casey & Savastinuk (2006).